

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5'

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ - ΕΡΓΑΣΙΑ

Ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ἀνάγκης ἐξασφαλίζει τὴν διατήρησιν τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς. Ἡ ἀνάγκη διέπεται ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ νόμου, ὅστις ρυθμίζει τοὺς κανόνας ὑφ' οὓς ἐμφανίζεται ἡ ὕλη ἐν ἡ ὑπεκδηλοῦται ἢ βαθυτέρα ἐνέργεια τῆς ψυχῆς. Πέραν τῆς ἀνάγκης ὑπάρχει ἡ ἐπιθυμία, ἣτις διαφέρει ταύτης, καθ' ὅσον ἐκείνη μὲν ὑποθάλλει τὴν ὑπόστασιν καὶ διατήρησιν τῆς ὕλης ἐνῶ αὕτη κατακρημνίζει τὴν ὑπαρξιν τῆς ὕλης εἰς τὴν φθορὰν ἐξαλείφουσα βαθμιαίως τὴν ζωὴν. Τὸ τρώγειν εἶναι ἀνάγκη τὸ πολὺ τρώγειν εἶναι ἐπιθυμία, ὁ νυκτερινὸς ὕπνος εἶναι ἀνάγκη, ὁ ἡμερονύκτιος ὕπνος εἶναι ἐπιθυμία, ἡ ἀνεσις κατὰ ὠρισμένα χρονικὰ διαστήματα εἶναι ἀνάγκη, ἡ καθημερινὴ ἀνάπαυσις εἶναι ἐπιθυμία, ἡ λήθη εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις εἶναι ἀνάγκη, ἡ ἀποτίναξις τῆς στενοχωρίας διὰ τῆς καθημερινῆς λήθης εἶναι ἐπιθυμία. Ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ἀνάγκης εἶναι ἀπαραίτητος, ἐνῶ ἡ τῆς ἐπιθυμίας ἱκανοποίησις ὄχι μόνον περιττὴ ἀλλὰ καὶ ἀποκρουστέα, ἡ μὲν δημιουργεῖ θάλλπος ὠραιότητος ζωῆς διεκδηλουμένης διὰ τῆς ὑγείας, τῆς ρώμης, τοῦ ἐξωραϊσμένου κάλλους, ἡ δὲ δημιουργεῖ φθορὰν, ἀσθένειαν, καταρροὴν τοῦ κάλλους, ἀσχημίαν.

Τὸ χρῆμα εἶναι τὸ μέσον τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἀναγκῶν, ὁ δὲ νοῦς τὸ μέσον τῆς ἀποκτήσεως τοῦ χρήματος. Τὸ μέτριον χρῆμα εἶναι ἐπωφελές, καθ' ὅσον διατίθεται διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν, τὸ πολὺ χρῆμα ὡς ἀφειτηρία ἀνακύψεως ἐπιθυμιῶν λίαν ἐπιβλαβές.

Ὁ εὐπορῶν ἀλλ' οὐχὶ πλούσιος ἱκανοποιῶν ὅλας τοῦ τὰς ἀνάγκας διατηρεῖ χαρακτῆρα ἰσχυρόν, ὑγείαν, ἀκμαιότητα δυνάμεων καὶ ὅλα τὰ συναφῆ προσόντα καὶ σχετικὰ ἐκ τούτων προτερήματα, βλέπομεν τοῦτον ζῶντα φυσιολογικῶς μὴ στερούμενον οὐδενὸς ἀναγκαίου ἀλλὰ καὶ μὴ ἔχοντα οὐδὲν περιττόν, τὸν βλέπομεν καθαρὸν, ἀξιοπρεπῆ, φιλόκαλλον, δὲν διακρίνομεν οὐδεμίαν πολυτέλειαν, οὐδὲν τιμαλφές, οὐδένα καλλωπισμόν, τὸν βλέπομεν ἐνδιαιτώμενον καλῶς, οὐδὲν ὅμως περιττόν ὑπάρχει.

εἰς τὴν τράπεζάν του. Ἐλθωμεν τώρα εἰς τοὺς βαθυπλούτους, οὗτοι στεροῦνται χαρακτῆρος, καθ' ὅσον ἀποφεύγοντες πᾶσαν δυσχέρειαν τῆς ζωῆς, ὄχι μόνον δὲν διαμορφοῦσι τοιοῦτον ἀλλὰ καὶ ἂν ἔχωσιν τι προσὸν σὺν τῷ χρόνῳ τὸ ἀποβάλλουσι καὶ τὸ χάνουσι, ἢ πολυφαγία, αἱ πολλαὶ ἡδοναί, αἱ πολλαὶ διασκεδάσεις ἀποχαυνοῦσι τὸν νοῦν τῶν καὶ παραλύουσι τὰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς αὐτῶν δυνάμεις, τοὺς βλέπομεν καὶ δημιουργοῦσι ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ συνηθείας νέας, αἵτινες καθίστανται αὐτοῖς δευτέρα ἀνάγκη, ἣτις εἶναι βάσανος διὰ τὴν ζωὴν τῶν, καθ' ὅσον ἢ θέλησίς τῶν ὑποδουλοῦται καὶ ὑπεῖκει διηνεκῶς εἰς ταύτας, τοῦ σώματός τῶν ἢ ἀκμαιότης ὁσημέραι καταρρέει, τὸ δὲ φάσμα ἀδιαλείπτων καὶ πυκνῶν ἀσθενειῶν ἀποτελοῦσι τὸν ἐφιάλτην, ὅστις τοὺς καταδιώκει καθ' ὅλον τῶν τὸν βίον.

Ἡ ἐπισώρευσις τοῦ ἀσκόπως δαπανωμένου πλούτου ὑπὸ τῶν διεφθαρμένων συνειδήσεων τῶν ἐκλύτων κεφαλαιούχων εἶναι ἐπιβλαβής, καθ' ὅσον οὗτος ἐξανεμίζεται διὰ τὴν ἱκανοποίησιν στιγμιαίων ἰδιοτροπιῶν ἀφθόνως καὶ ἀλογίστως ρέων πρὸς ἐκπλήρωσιν ἐπικτήτων τάσεων, ἐκφύλων ἡδονῶν, διασκεδάσεων, ἐνῶ οὗτος εἶναι ἢ ἐφίδρωσις τοῦ σκληροῦ καμάτου διηνεκῶς παλαίοντος μὲ τὸ πῦρ ἐργάτου, χρῆμα ὅπερ εἶναι τὸ ἀνάβλυσμα τῆς καταβολῆς σώροῦ δυνάμεων διηνεκῶς φθινόντων σωμάτων. Δὲν δέχομαι ὅμως οὔτε τὰ μέσα, οὔτε τὸν τρόπον, ὃν ὑποδεικνύει ὁ σοσιαλισμός, ὡς μέσα πρὸς βελτίωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων, ἐφ' ὅσον ἢ κατανομὴ τοῦ πλοῦτου εἰς ἴσα μέρη, ἣν οὗτος προτείνει εἶναι ἀνέφικτος, ἀφ' οὗ ἐκάστη ἐργασία εἶναι ἰδιάζουσα, ἰδιάζον τὸ ποσόν, ποιὸν καὶ τὸ μέγεθος τῶν καταβαλλομένων σωματικῶν ἢ πνευματικῶν δυνάμεων δι' ἐκάστην, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἀφομοίωσιν τοῦ ἐργάτου μετὰ τοῦ κεφαλαιούχου θεωρῶ δικαίαν καὶ λογικὴν μὴ δυνάμενος εἰμὴ νὰ κάμω διάκρισιν τοῦ ἐργάτου ἀπὸ τοῦ κεφαλαιούχου, ὅστις εἶναι τὸ κέντρον τῆς ὅλης ἐργασίας διασταθμίζων καὶ κανονίζων ταύτην ὑπερέχων τοῦ ἐργάτου, ὡς πρὸς τὰς γνώσεις καὶ τὸ μέγεθος τοῦ καταβαλλομένου πνευματικοῦ μόχθου.

Πῶς δύναμαι νὰ παραδεχθῶ, ὅτι εἰς ριψοκίνδυνος, τολμηρὸς ἐπιχειρηματίας δὲν πρέπει νὰ τυγχάνῃ τῆς ἀναλόγου ἱκανο-

ποιήσεως καὶ οὐχὶ νὰ ἐξισοῦται μὲ τὸν εὐτελεῆ ἐργάτην, ὅστις καὶ ἰδιοφυΐας στερεῖται καὶ γνώσεων καὶ τόλμης, ἅτινα εἶναι ὁ σπουδαιότερος παράγων τῆς ἐργασίας ἀποτελῶν τὴν κεντροβόλον ταύτης δύναμιν, ἣτις συνεκτικῶς διέπει τὰς καταβαλομένας σωματικὰς ἐνάμας, αἵτινες εἶναι ὁ δευτερεύων καὶ κατώτερος παράγων τῆς ἐργασίας καὶ τὸ μόνον προνόμιον ἑνὸς ἐκάστου ἐργάτου. Ἄλλὰ μήπως δὲν ὑπάρχουν ἐπαγγέλματα ἀναπαυτικὰ καὶ τοιαῦτα μᾶλλον ἐπαχθῆ, ἢ μήπως δὲν εἶναι δίκαιον τὰ ἐπαχθέστερα νὰ συνεπάγονται μεγαλιτέραν ἀμοιβήν, ἢ μήπως ὅλος ὁ ἐργατικὸς κόσμος δὲν θὰ προετίμα τὰ μᾶλλον εὐκόλα ἐπαγγέλματα προκειμένου εἰς τὰ ἐπιπονώτερα νὰ τυγχάνη τῆς αὐτῆς ἀμοιβῆς; Ἴδου λοιπόν, ὅπου ἡ ἰσότης, ἣν διακηρύσσει καὶ ὑποστηρίζει ὁ σοσιαλισμὸς εἶναι ἀνέφικτος. Οὐχὶ ἐπομένως πᾶσαν οἰκονομικὴν ἀνισότητά δέον νὰ θεωροῦμεν ὡς ἐξοβελιστέαν, ἀλλὰ τὴν ἀδίκον τοιαύτην, ἣτις ἐγκυμονεῖται εἰς τὴν κατασώρευσιν ἀφθόνου χρήματος εἰς ἓν ἄτομον, ὅπερ γίνεται τὸ εἶδωλον ἑνὸς λαοῦ τιθέμενον ὑπεράνω παντὸς ἰδανικοῦ, ὡς εἶναι ὁ νοῦς, ὁ ἱερὸς νόμος, ἡ ἀλήθεια, ἡ ἐλευθερία καὶ ὅλα τὰ ἐκ τούτων ἀπορρέοντα καθήκοντα, ἅτινα εἶναι ὁ οὐσιώδης χαρακτηρισμὸς τῆς ὄντοότητός του, ἣτις συνίσταται ἐκ συνόλου ἀτόμων διεπομένων ἀπὸ τὴν πνοὴν μιᾶς γλώσσης, μιᾶς ἱστορίας, ἣτις εἶναι τὸ κάτοπτρον τοῦ παρελθόντος του, τῆς παρελθούσης δράσεώς του ἐν τῇ ἐκπολιτιστικῇ ἐξελίξει. Ἐὰν δὲ ἐν τῷ σήμερον κρατοῦντι συστήματι τῆς κατανομῆς τοῦ πλούτου ὑπάρχει ποιά τις ἀδικία τοῦτο δέον νὰ ἀναζητηθῆ οὐχὶ εἰς τὴν μὴ ἐφαρμογὴν τῶν σοσιαλιστικῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ εἰς ἄλλα αἷτια, ἅτινα εἶναι ποικίλλα καὶ διάφορα, ἐξαρτῶνται δὲ ταῦτα ἐκ τῆς καταστάσεως τοῦ συνόλου μιᾶς ἐθνότητος, ἐκ τῆς παιδείας, τῶν πόρων, τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου ἢ τῆς ἐνδείας, τῆς ἐπιδεξιότητος ἢ ἀδεξιότητος τῶν ἀτόμων, τῆς ἐντιμότητος ἢ διαφθορᾶς τῶν συνειδήσεων τῶν μέσων, ἅτινα μία ἐπικράτεια δύναται νὰ διαθέσῃ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ὑγείας, διάπλασιν τοῦ ἠθικοῦ, ἀνάπτυξιν τοῦ νοῦς καὶ διαμόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος.

Τὸ χρῆμα εἶναι μία ἀπόδειξις τῶν δικαιωμάτων, ἅτινα ἕκαστος ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς ζωῆς. Ὁ ἐκπληρῶν τὰς ὑποχρεώσεις

δικαιώματα, ὡς ἀπόδειξιν δὲ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ὑποχρεώσεων του λαμβάνει τὸ χρῆμα. Τὸ χρῆμα εἶναι ἡ κλεις τῆς κινήσεως τῆς ἐγκοσμίου ζωῆς. Ὁ σοσιαλισμὸς προτείνει τὴν κατάργησιν τοῦ χρήματος, αὕτη ὅμως δὲν εἶναι ἐφικτή, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀναγκαία ἡ διαστολή τῶν ἐκπληρούμενων τὰς ὑποχρεώσεις των, ἀπὸ τοὺς ζητοῦντας νὰ ἐκμεταλευθῶν τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς, ἐνῶ οὗτοι δὲν συνεισφέρουν τι ὑπὲρ αὐτῆς. Ἡ οἰκονομολογικὴ Ἐπιστήμη διασταθμίζει τὴν διαρροὴν τοῦ οἰκονομικοῦ πλούτου ἀναλόγως μὲ τὸ ποσὸν καὶ ποιὸν τῆς καταβαλλομένης ἐνεργείας. Τὸ κεφάλαιον εἶναι τὸ κέντρον τῆς δυνάμεως, ἣτις ρυθμίζει τὴν οἰκονομολογικὴν κίνησιν. Τὸ κεφάλαιον δὲν δύναται νὰ καταργηθῆ, διότι, διὰ τούτου δημιουργοῦνται αἱ ἐπιχειρήσεις, αἵτινες εὐστοχοῦσαι, ὅταν ὑποκινοῦνται ἀπὸ ἐλατήρια καλοῦ ὑπολογισμοῦ συντείνουσι εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ πλούτου μιᾶς ἐπικρατείας καὶ δημιουργοῦσαι ἐργασίας δίδουσι πόρους εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους. Αἱ εὐστοχοὶ ἐπιχειρήσεις ὑποκινούμεναι ἀπὸ ἐξαίρετα ἐμπορικὰ πνεύματα παρέχουν καὶ τὸ ἐξαίρετον δικαίωμα τῆς ἐκμεταλεύσεως τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τοῦ πλούτου τοῦ λοιποῦ κατανεμομένου εἰς τοὺς δευτερεύοντας συντελεστάς αὐτοῦ, οἵτινες ἀποτελοῦν ἀκτῖνας, αἵτινες συνέχονται, ἀπὸ τὴν κεντρικὴν δύναμιν τῆς οἰκονομολογικῆς ἐνεργείας τοῦ κεφαλαιοκράτου. Ὄταν τὸ κεφάλαιον ἀναμορφοῦται συμφώνως μὲ τοὺς νόμους καὶ τὰς ὑγιεῖς ἀρχὰς τῆς οἰκονομολογικῆς ἐπιστήμης καὶ διὰ συντόνου ἐργατικότητος, τότε τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ ἔρεισμα ἐξ οὗ αὐξανόμενον τοῦ πλούτου δημιουργεῖται ὁ ἐπιχειρηματίας, ὅστις εἶναι ὁ κύριος στύλος τῆς ἐργασίας, εἶναι ὁ θεμελιώδης λίθος ἐφ' οὗ ἐδράζει ἡ ἐπιχείρησις, εἶναι ἡ συνεκτικὴ δύναμις, ἣτις ρυθμίζει τὴν πορείαν ταύτης, ὅστις ὡς τοιοῦτος ἔχει περισσότερα δικαιώματα ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως κερδῶν, ὅστις δεδικαιολογημένως ἐπικαρποῦται τὸν ἐκ ταύτης πλοῦτον, τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ αὕτη μόνη ἡ ἐργατικότης δύναται ἐν συνδυασμῶ μετὰ τῆς φειδοῦς καὶ περινοίας νὰ ὀδηγήσῃ τὸν ἀπλοῦν ἐργάτην εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἐπιχειρηματίου ἀρχικῶς μὲν τοῦ μικροῦ κατόπιν δὲ τοῦ μεγάλου. Ἔστω πρὸς ἀπόδειξιν τούτου, ὅτι εἰς ἓν ἐργοστάσιον ἐργάζονται τριακόσιοι ἐργάται, οὐδεὶς δὲ δεικνύει τὴν δραστηριότητα

καὶ τὸν ἑξαίρετον ζῆλον, ὅστις διακρίνει ἓνα ἐξ αὐτῶν. Τοῦτον διακρίνει διαύγεια πνεύματος, ταχύτης ἐνεργείας, σύντονος ἐργατικότης, ὧντινων προσόντων οἱ ἄλλοι ἐργάται ἢ στεροῦνται τελείως ἢ ἔχουν εἰς μικρὸν βαθμὸν καὶ ὅστις ὑπερτερφεῖ τούτων ἐν τῇ ἐνδείξει συστολῆς εἰς τὰ ἔξοδα ἀντὶ τῆς ἀσκόπου καὶ ματαίας σπατάλης, ἣτις χαρακτηρίζει τοὺς ἄλλους. Ὁ ἐργάτης οὗτος διὰ τῶν οἰκονομιῶν του καὶ τῆς ἐργατικότητός του δημιουργεῖ ἐν μικρὸν κεφάλαιον, ὅπερ εἶναι ἡ ἀπόδειξις τῆς φειδοῦς τοῦ εἰς τὰ ἔξοδα, τῆς φιλεργίας του, τῶν ἑξαιρέτων πλεονεκτημάτων, ἅτινα τὸν διεχώριζον ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἐργάτας. Τίς δύναται τοῦ τοιούτου ἐργάτου νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ὑπεροχὴν ὅσον ἀφορᾷ τὸν χαρακτήρα, τὴν ἐντιμότητα καὶ νὰ ἀρνηθῇ εἰς τοῦτον τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ὅπερ εἶναι ἀπόρροια ταύτης καὶ τὴν αὐτοδικαίαν ἐκμετάλευσιν τούτου; Τὸ ἀρχικὸν τοῦτο τὸ οὕτως δημιουργηθὲν μικρὸν κεφάλαιον ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν, τὸ ἐλατήριον ἐξ οὗ ὑποκινούμενος οὗτος ριψοκινδινεύει εἰς μίαν ἐπιχείρησιν κατόπιν καλοῦ ὑπολογισμοῦ καὶ ἐχέφρονος σταθμίσεως τῶν ἐνεργειῶν του. Ἡ ἐπιτυχὴς ἐκβασίς τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπακολουθεῖ καὶ οὕτω ἐμφανίζεται οὗτος ὁ δημιουργὸς νέου πλούτου, νέας ἐργασίας, ἣτις προώρισται νὰ ἀποτελέσῃ τὴν πηγὴν ἐξ ἧς ἤθελον πορρῆσθῇ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα νέοι ἄνθρωποι. Καὶ οὕτω παρουσιάζεται τὸ κεφάλαιον ὃν ἡ ἀφετερία ἐργασίας, οἰκονομίας, ἐνεργητικότητος, ἠθικῶν πλεονεκτημάτων συνδεδυασμένων μὲ ἑξαίρετον διανοητικὴν διαύγειαν, ὅπερ, ὡς τοιοῦτον, δὲν δύναται νὰ καταργηθῇ, οὗ συνέπεια θὰ εἶναι ἡ ἐξίσωσις τοῦ τοιούτου ἐπιχειρηματίου μὲ τὸν τελευταῖον ἐργάτην. Τὸ χρῆμα δὲν εἶναι δυνατόν εἰμὴ συγκεντρούμενον διὰ τῆς οἰκονομίας νὰ διαμορφώνη τὸ κεφάλαιον, ὅπερ χρησιμεύει κατόπιν, ὡς ὁ μοχλὸς τῆς δημιουργίας ἐπιχειρήσεων δίδει δὲ τὰ μέσα δι' ὧν τὸ ὄξυ καὶ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τοῦ μέχρι χυθὲς ἐργάτου ὑπηρεύχεται εἰς εὐρυτέρους ὀρίζοντας ἐνεργητικότητος καὶ κινήσεως. Τὸ κεφάλαιον δὲν δύναται εἰμὴ νὰ γενοβολήσῃ, τὰ περισσότερα δὲ δικαιώματα δὲν εἶναι δυνατόν εἰμὴ νὰ παραχωρηθοῦν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν προσπαθειῶν του καὶ τῶν προσόντων του ἀπετέλεσε τὴν βᾶσιν τῆς ἀναμορφώσεώς του.

Ὁ ἐργάτης εἰς τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, ἅτινα εὐρίσκονται ἐν ἀκμῇ

καὶ διέρχονται περιόδους εὐημερίας ἱκανοποιεῖται. Ἐὰν ὑπάρχουν ἢ ὑπῆρξαν ἔθνη εἰς τὰ ὁποῖα ἐγένετο ποιά τις ἐκμετάλευσις τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου τοῦτο νομίζω, ὅτι δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ κεφαλαίου, ἀλλ' ἀπόρροια τῆς κυριαρχίας ἀρχῶν ἀντιτιθεμένων πρὸς τὴν ὑγιᾶ ἀντίληψιν τῆς κατ' οὐσίαν δικαιοσύνης. Τὸ ὅτι πολλαπλῶς καὶ πολυειδῶς συνειδήσεις ἐξαγρειωμένων ἐκμεταλευτῶν ἐπέδρασαν ὀλεθρίως ἐπὶ τῆς τύχης τῶν ἐργατικῶν μαζῶν τοῦτο εἶναι ἀναντίρροτον, οὐχ ἦττον, ἐὰν ὁ ἐργάτης ἠδικήθῃ· ἔνεκεν τούτου δὲν πρέπει νὰ μεμψώμεθα τὸ κεφάλαιον, οὐδὲ νὰ συνηγορῶμεν ὑπὲρ τῆς καταργήσεως αὐτοῦ, ἀλλ' ἀνατρέχοντες εἰς τὴν πραγματικὴν αἰτίαν τοῦ ἀδικήματος αὐτοῦ νὰ πλήξωμεν τὸ κακὸν εἰς τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ ἐστίαν. Ἐὰν εὐρέθῃσαν ἐκμεταλεῦται καὶ ὑπάρχουν τοιοῦτοι τί πταίει τὸ κεφάλαιον; Τίς δὲ αἰσθάνεται τὴν δύναμιν νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸν χείμαρρον τῆς ἐκμεταλεύσεως, ἥτις παντοῦ ἐμφυλλοχωρεῖ; Βεβαίως οὐδεὶς. Κρατικαὶ προσπάθειαι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης καὶ τὸ πνεῦμα ὑγιῶν ἀρχῶν ἠὰ ἡδύναντο νὰ κατοχυρώσωσι τὰ δικαιώματα τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου περιστελλομένου τοῦ κακοῦ. Οὐδεὶς ὅμως θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκριζώσῃ τοῦτο διὰ βιαίων μέσων, καθ' ὅσον ταῦτα ἠήθελον γίνῃ ἀπότοκα πολλῶν ἀδικημάτων. Οὐδὲ ἡ οἰκονομικὴ ἰσοπέδωσις ἀποτελεῖ μέσον ἄρσεως τῶν κακῶς ἐχόντων, καθ' ὅσον αὕτη ἀντιτίθεται πρὸς τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνισότητά πρὸς τὰς πνευματικὰς διαφορὰς ὑπὸ τὴν ἀνεξάντλητον ποικιλίαν καὶ τὰς πολλαπλὰς καὶ πολυειδεῖς παραλλαγὰς, ἅτινας παρουσιάζει ἡ ἀνθρωπίνη διανόησις εἰς τὰ διάφορα στάδια τῆς ἐνεργείας αὐτῆς. Τὸ κεφάλαιον εἶναι ἡ βάση ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐδράζει ἡ κίνησις τῆς ἐργασίας, εἶναι τὸ κέντρον τῆς διενεργείας ἐπιχειρήσεων, αἵτινες δίδουσι εἰς πολλὰς μάζας ἀνθρώπων πόρους ζωῆς, εἶναι τὸ ἀπόθεμα καταβολῆς συντόνου ἐργασίας διανοητικῆς, ὡς τοιοῦτον δὲ ἱερὸν οὐδενὸς δυνάμενον νὰ σείσῃ ἐκ θεμελίων τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ χωρὶς νὰ κλονίσῃ τὴν βάσιν τῆς ἐργασίας καὶ ἐκριζώσῃ τὰς ρίζας, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν ἀφρητήριαν τῶν πόρων τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου.

Ἐὰν ἀνατρέξωμεν εἰς ὅσα ἐξέθεσα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀφρητήριαν τοῦ κεφαλαίου, ἥτις εἶναι ἡ ἐργατικότης, ἡ οἰκονομία ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἰδιάζουσαν ἐνεργητικότητα, ἰσχυρὰν θέλησιν

καὶ ἑξαίρετα πνευματικὰ πλεονεκτήματα καὶ τὴν γενοβόλησιν τούτου διὰ τῆς ριψοκινδυνεύσεως τοῦ ἀρχικοῦ κεφαλαίου, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἐπιχειρηματικότητος διεσταθμισμένης με ἀκριβῆ ὑπολογισμόν, ἐὰν ἀνατρέχοντες εἰς ταῦτα ἔλθωμεν κατόπιν καὶ τοποθετήσωμεν εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ ἐπιχειρηματίου τὸν ἐργάτην, θὰ ἴδωμεν μίαν δεδικαιολογημένην ἠθικῶς καὶ λογικῶς οἰκονομικὴν ἀνισότητα, διότι οὐδεὶς ἤθελε συνηγορήσει ὑπὲρ τῆς ἀδικαιολογήτου ὁμοιομόρφου ἀμοιβῆς τοῦ μειονεκτοῦντος ὡς πρὸς τὴν δραστηριότητα ἐργάτου, τοῦ ἀδυνατοῦντος νὰ σταθμίση τὰ ἔξοδά του μετὰ τὰ ἔσοδά του, τοῦ καταναλίσκοντος τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεώς του εἰς τὴν κραιπάλην τῆς μέθης, ὅστις οὐδὲν ἑξαίρετον προσὸν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ, οὐδεὶς ἤθελε συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῆς ὁμοιομόρφου ἀμοιβῆς τούτου πρὸς τὴν τοῦ ἐπιχειρηματίου, τῆς οἰκονομικῆς ἀφομοιώσεως τούτου πρὸς ἑκείνον : Καθ' ὅσον ναὶ μὲν καὶ ὁ ἐργάτης συνεισφέρει ἐργασίαν, εἶναι ὅμως φυσικῶς ἀδύνατον νὰ ἀποτελέσῃ τὸ κέντρον τῆς διαρρυθμίσεως καὶ ἑναρμονίσεως τῆς τοιαύτης ἐνὸς ὁλοκλήρου ἐργοστασίου, ἐφ' ὅσον ἀδυνατεῖ νὰ φέρῃ ἐπὶ τῶν ὤμων του τὰ βάρη τῶν εὐθυνῶν δὲν δύναται δὲ νὰ συμερισθῇ τὰς ζημίας ἐνδεχομένης δυσμενοῦς ἐκβάσεως τῆς διενεργηθείσης ἐπιχειρήσεως. Ἐὰν ὅμως ὁ ἐργάτης δὲν ἀποτελεῖ τὸν πρῶτιστον καὶ κύριον παράγοντα τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐν τούτοις ἀποτελεῖ καὶ οὗτος τοιοῦτον οὐχὶ ἀξιοκαταφρόνητον καὶ ἐπομένως εἶναι ἐπιβεβλημένον, ὅπως οὗτος ἱκανοποιῆται ἀναλόγως τοῦ ζήλου του, τῆς ἐργατικότητός του, τῶν ὥρῶν τῆς ἐργασίας του καὶ τῆς σοβαρότητος καὶ ἀναγκαιότητος ταύτης, οὕτως ὥστε νὰ δύναται εὐχερῶς νὰ ἱκανοποιῇ τὰς θεμελιώδεις ἀνάγκας του, ὡς ἄτομον, ὡς οἰκογενειάρχης, ὡς μέλος κοινωνίας με ὑγιεῖς ἀρχὰς, ὡς ὑπήκοος μιᾶς νομίμως λειτουργούσης ἐπικρατείας. Συνηγορῶν δὲ ἐνθέρμως ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐργάτου δέχομαι, ὅπως μὴ κατατρίβηται οὕτως ὑπερμοχθῶν, περιστελλομένων τῶν ὥρῶν τῆς ἐργασίας, τυγχάνει δὲ προστασίας ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου εἰς περίπτωσιν ἀσθενείας, γήρατος καὶ ἀναπηρίας ἐκ τῆς ἐργασίας, συντρέχει δὲ οὗτος αὐτὸν εἰς πᾶσαν περίπτωσιν παρέχων πᾶσαν εἰς αὐτὸν ἀρωγήν.

Βεβαίως τὸ κεφάλαιον εἶναι τι σεβαστὸν, ἐφ' ὅσον ὁμως τοῦτο εἶναι τὸ τεκμήριον τῆς καταβολῆς ἰδρωῶτος, ἔξαιρέτου συντόνου ἐργατικότητος, φειδοῦς εἰς τὰ ἔξοδα, διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ὑπεροχῆς, ὑπολογισμοῦ, ἀποφασιστικότητος, ἰσχυρᾶς θελήσεως. Κἄθε ἄλλο κεφάλαιον στερούμενον τῆς ὑγιοῦς ταύτης βάσεως, εἶναι ἀφετηρία ἀτίμου ἐκμεταλλεύσεως, ἣτις ἐκδηλουμένη ὑπὸ πολλαπλᾶς ἀπόψεως δημιουργεῖ κλίκα διεφθαρμένων κοινωνικῶν στοιχείων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ ἐλαττωματικὸν μέρος τῆς κρατικῆς καὶ κοινωνικῆς μηχανῆς.

Διὰ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τοῦ κεφαλαίου μεταλίπτει τοῦτο ἐκ τοῦ ἐργασθέντος πατρὸς εἰς τὸν ἐνίοτε μὴ ἀντάξιον τούτου υἱόν, ὅστις ἂν καὶ στερεῖται τῶν προσόντων τοῦ πατρὸς ἀναλαμβάνει τὰς ἡνίας τῆς διευθύνσεως τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τότε πλέον ἀντικαθιστᾷ τὸν νοῦν ἢ βία, τὴν θέλησιν ἢ σκαιότης, τὴν ἰκανότητα ἢ ῥαθυμία, ὅποταν ὁ ἐργάτης ὑπὸ τοιούτους ὄρους μεταβάλλεται εἰς ὄργανον τυφλόν, ὅπερ ἐργάζεται καὶ ἐκ τῆς ἐφιδρώσεως τοῦ μόχθου αὐτοῦ θησαυρίζει ὁ ὑπερόπτης καὶ τετυφωμένος υἱὸς τοῦ κεφαλαιοκράτου ἐπιχειρηματίου. Ἐπίσης ὑπάρχουν κεφάλαια ἅτινα, δημιουργοῦνται διὰ μέσων συγκρουομένων πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ὑγιοῦς ἠθικῆς, ἅτινα ἀνακύπτουν ἐκ παντοίων μέσων χαρακτηριζόντων τὴν ποταπὴν ἐκμετάλλευσιν προσφυῶς δημιουργουμένων μὲ ἀθέμιτα μέσα εἰς ἃ καταφεύγουν ἀσυνείδητοι ἐκμεταλλευταὶ καὶ πλουτοκράται. Ἡ κληρονομικότης τοῦ πλούτου, εἰάν περιορίζετο καὶ ἡ ὑπέρβασις τῶν ὀρίων τούτων ἤθελε χαρακτηρισθῆ ὡς ἀδίκημα θίγον τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ ποινικῶς κολαζόμενον, εἰάν ἐπλήττετο ἡ συσσώρευσις τοῦ πολλοῦ χρήματος εἰς ὠρισμένας τάξεις καὶ ἐπετυγχάνετο ἡ κατέργησις καὶ ἐκρίζωσις πάσης ἀθεμίτου πρὸς πλουτισμὸν τάσεως θὰ κατορθοῦτο τότε ἡ περιστολὴ τῶν κεφαλαίων εἰς τὰ καθαρῶς ὑγιᾶ τοιαῦτα καὶ θὰ ὑφίστατο καιρῖον πλήγμα ἢ ποταπὴ ἀσυνείδησία τῶν ὀλίγων ἐκμεταλλευτῶν. Ὑπὸ τοιούτους ὄρους νομίζω, ὅτι θὰ ἐπήρχετο δικαία διαστάθμισις τοῦ πλούτου θὰ ἐβελτιοῦντο αἱ οἰκονομολογικαὶ συνθῆκαι αἱ διέπουσαι τὰς ἐπικρατείας, ἢ διαφθορὰ θὰ ἐπλήττετο καιρίως, αἱ μάταιαι ἐπιδείξεις καὶ ἡ ἀσκοπος καὶ ἀδικαιολόγητος δαπάνη ἀπὸ τοῦς ἀκολάστους πλου-

τοκράτας τοῦ χρυσίου θὰ περιορίζετο ἐπαισθητῶς, ὁ ἐργάτης θὰ ἀνυψοῦτο ἀπὸ ὑλικῆς ἀπόψεως βελτιουμένης τῆς θέσεως αὐτοῦ τὰ μέγιστα, τὸ κεφάλαιον δὲ τὸ προκύψαν κατόπιν μόχθου καὶ ἐργατικότητος, ἐν συνδυασμῶ μετὰ τὰς ἐξαιρέτους ἀρετὰς τοῦ ἀρχικῶς πένητος ἐργάτου θὰ παρέμενε ἀπαρραμείωτον καὶ ἀκέραιον χωρὶς μηδὲ κατ' ἐλάχιστον νὰ δυσχεραίνῃ τοῦτο τὴν θέσιν τοῦ ἐργάτου ἀποτελοῦν τὸν ἀκρωγωνιαῖον λίθον τῶν πόρων τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου.

Κατοχυρούμενοί τινες ὀπισθεν τῶν νόμων καὶ κακῶς διερμηνεύοντες τὸ πνεῦμα αὐτῶν πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως καρποῦνται ἐξαιρέτων πλουτοκρατικῶν προνομίων εἰς βάρος τῆς πλειονότητος, ἧς ἐπιβουλεύονται τὰ δικαιώματα κατὰ τὸν μᾶλλον ἀχρεῖον τρόπον. Ἡ ἱκανοποίησις φιλοδόξων τάσεων ἄνευ τῆς προϋποθέσεως φυσικῆς πρὸς τοῦτο προδιαθέσεως καὶ καλῆς θελήσεως γίνεται ἢ ἀφετηρία πολλάκις τῶν λαοπλάνων καὶ κατεργαρέων, οἵτινες μετὰ μύρια μέσα καταδολιεύουσι τὴν θέλησιν τοῦ πολλοῦ κόσμου. "Ὅχι ἄξιον μομφῆς δὲν εἶναι τὸ σημερινὸν πολιτικὸν σύστημα, αἱ συνθῆκαι αἱ πολιτειακαί, κοινωνιολογικαὶ καὶ ἠθικαὶ ὑπὸ τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι διάγουσιν· ἀλλὰ ἄξιοι κατηγορίας εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες πλανοῦν τὸν λαὸν διὰ νὰ προσεταιρισθῶσι τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς ὁποίας, ὅταν καθίσουν θέτουν, ὡς πρόγραμμα τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀτομικῶν των βλέψεων, ἅτινας τοποθετοῦν ὑπεράνω πάσης ὑγιοῦς καὶ νομίμου ἐρχῆς. Ἐκεῖνοι οἵτινες ὑποδεικνύουν μεταρρυθμίσεις πολιτειακάς, ῥιζικὰς μεταβολὰς εἰς τὸ σύστημα τῶν νόμων θὰ ἔκαμνον καλλίτερον νὰ μᾶς ὑπεδείκνυον τὸν τρόπον, καθ' ὃν θὰ ἦτο δυνατόν ἄνδρες μετ' εὐσυνειδησίαν, εὐθύτητα χαρακτῆρος, ἱκανότητα καὶ γνώσεις πάντοτε νὰ ἐπιτυγχάνετο ὥστε νὰ ἀντιπροσωπεύουν τὸν λαόν. Ἐφ' ὅσον ὅμως τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ, καθ' ὅσον οἱ λαοὶ ὑπόκεινται εἰς πλάνας, οὐδεμία πολιτειακὴ μεταρρύθμισις θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν ἐμφυλλοχώρησιν ἐκμεταλλευτῶν, ὅποταν ἢ βελτίωσις τῶν ὄρων τῆς ζωῆς δι' ἀνατροπῆς θὰ ἀπεδεικνύετο ὡς χίμαιρα.

Ἡ καλὴ ἀγωγή, ἡ συστηματικὴ προσπάθεια τῆς πολιτείας πρὸς τοῦτο, ἢ μόρφωσις τῶν πολιτῶν διὰ τῆς ἀφειδοῦς παροχῆς τῶν

πρὸς τοῦτο μέσων, ὁ σεβασμὸς μεταξὺ τῶν ἀτόμων, ἢ ἐκτίμησις τῶν μὲν πρὸς τοὺς δὲ, ἢ σύμπνοια, ἢ ἐργατικότητα, ἢ κυριαρχία τέλος τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν διὰ τῆς ἀμειλίκτου τιμωρίας πάσης ἀτιμωτικῆς πράξεως, ἢ ἀπηνῆς καταδίκη τῆς ἐκμεταλλεύσεως ὑπὸ τὰς διαφοροὺς ἀπόψεις τῶν ἐκδηλώσεών της, ὡς εἶναι ἡ συκοφαντία, τὸ ψεῦδος, ἡ διαφθορὰ τῶν συνειδήσεων διὰ τοῦ χρήματος, ἡ κατάχρησις ἀπέναντι τῶν εὐγενῶν προθέσεων τοῦ μὲν πρὸς τὸν δέ, ἢ ὀργίαισι τοῦ ἐγωῖσμοῦ τῆς ἐγωπαθίας, τοῦ ἀτομισμού εἰς βάρος πάσης ἠθικῆς καὶ λογικῆς ἀρχῆς εἰς βάρος παντὸς δικαίου καὶ πάσης νομίμου ἀξιώσεως ἧθελον ἀποτελέσῃ τὴν ἀπαρχὴν τῆς βελτιώσεως τῆς ὕψεως τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ὅταν ἀντιθέτως ἡ ἐκμετάλλευσις ἐπικαθίση ἐπὶ τοῦ τραχήλου ἑνὸς λαοῦ, τότε πλέον ὑπεισδύει παντοῦ ἢ ἀτιμία καὶ ἡ ἀκολασία, ἐργαζομένου τότε τούτου χάριν ὠρισμένων ἀστικῶν τάξεων, αἵτινες κατὰ τὸν μᾶλλον ἀσύστολον τρόπον ἐκμεταλλεύονται τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἀπομυζῶσαι τοὺς καρποὺς τῆς ἐφιδρώσεώς τοῦ καμάτου αὐτοῦ. Ὁ λαὸς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μεταβάλλεται εἰς ὄργανον δι' οὗ ἐκπληροῦνται αἱ ὀρέξεις τῆς διεφθαρμένης κλίμας τῆς ὀλιγαρχίας, ἣτις ζῆ καὶ ὀργιάζει εἰς βάρος τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ ἐκμεταλλευσομένη τὸν πλοῦτον, ὅστις εἶναι τὸ ἀπάνθισμα τῆς ἐκ τῆς ἐργασίας κατατριβῆς τοῦ διηνεκῶς παλαίοντος καὶ συνθλιβομένου θύματος τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου. Ἡ τοιαύτη ἐκμετάλλευσις ἐκδηλοῦται εἰς ὅλα τὰ ὄργανα τῆς ὀλιγαρχίας ἔχει δὲ ἀντίκτυπον δυσμενῆ ἐπὶ τῆς δικαίας καὶ λογικῆς διασταθμίσεως τοῦ πλούτου. Δὲν ὑπάρχει οὔτε νοῦς, οὔτε θέλησις, ἀλλ' ὑπάρχει ἡ ἀτιμία καὶ ἡ ἀπανθρωπία, ἣτις ἀπομυζᾷ τὸν χυμὸν τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ.

Ἄλλὰ διὰ τὴν καταθλίψεσιν τῶν συμφερόντων τοῦ λαοῦ νὰ μεμφθῶμεν τὸ πολίτευμα, τὴν δικαιοσύνην, τὴν θρησκείαν, τὸ κεφάλαιον; Ὅχι, ἡ μομφὴ ἀνήκει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, εἰς τὰ ὠρισμένα ἐκεῖνα ἄτομα, ἅτινα ἐκμεταλλεύονται θεῖα καὶ ἀνθρώπινα διερμηνεύοντες τὰ πάντα ὑπὸ τὸ πρῖσμα τὸ στενὸν τοῦ συμφερόντος των. Τὰ ἄτομα ὅμως αὐτὰ δὲν κυριαρχοῦν πάντοτε, ὁμανδύας ὑπὸ τὸν ὅποιον περικαλύπτουν τὴν ἀσυνειδησίαν των πίπτει πολὺ γρήγορα, οἱ λαοὶ ἐγείρονται καὶ τιμωροῦν ἀμειλί-

κτως ἐκείνους, οἵτινες δὲν ἐσεβάσθησαν οὔτε τὴν λογικὴν, οὔτε τὸν ἀνθρωπισμὸν, οἵτινες ἐπεβουλεύθησαν κατὰ τὸν μᾶλλον ἀποτρόπαιον τρόπον τὴν ἀφέλειάν του, τὴν ἀνεκτικότητά του καὶ ἐκσπᾶ τότε τὸ κῦμα τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ, ὅπερ μυκώμενον παρασύρει εἰς τὸν ὠκεανὸν τῆς ἀφανείας καὶ κατασχύνης τοὺς ἐκμεταλλευτάς του.

Ἐπάρχουν πολλοί, οἵτινες ὑποστηρίζουν, ὅτι ἡ ἐργασία στηρίζει τὸ κεφάλαιον· ἐπομένως πρέπει τοῦτο νὰ ἀποδίδηται εἰς τοὺς ἐργαζομένους, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀντικρὺς ἀντίθετον πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν πραγματικότητα. Τὸ θεμέλιον τῆς ἐργασίας εἶναι τὸ κεφάλαιον, καθ' ὅσον δι' αὐτοῦ γίνονται αἱ ἐπιχειρήσεις. Οἱ ἐργαζόμενοι ἱκανοποιοῦνται ἀναλόγως τῆς ἐργασίας των, ἀλλὰ οὔτοι ἄνευ τοῦ κεφαλαίου δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ μορφώσουν ἐπιχειρήσεις, ἐνῶ ὁ κεφαλαιοῦχος καὶ ἄνευ τῶν ἐργατῶν θὰ εἶχε τὸ κεφάλαιόν του, ὅπερ ἐμόρφωσε κατόπιν ἑξαιρέτου ζήλου πρὸς τὴν ἐργασίαν, οἰκονομιῶν, ὀξυνοίας, δραστηριότητος, ἅτινα ἀποτελοῦν τεκμήριον τῆς ὑπεροχῆς του, ἣν οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ, ἐπίσης, ἐὰν οἱ ἐργάται δὲν ἔλθωσιν ἄρωγοὶ εἰς τὴν ἐπιχείρησίν του θὰ ἠδύνατο οὗτος νὰ χρησιμοποιοῖ τὸ κεφάλαιόν του καὶ καταστήσῃ τοῦτο παραγωγὸν κερδῶν δι' ἄλλου τρόπου. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οἱ μὲν ἐργάται θὰ ἐκαρποῦντο τὴν ἐκ τῆς ἀνεργίας πενίαν, ὁ δὲ κεφαλαιοῦχος θὰ ἠδύνατο ἐπαυξάνων τὸ κεφάλαιόν του νὰ πορισθῇ ἕξ ὀλοκλήρου τὰ ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως κέρδη, ἅτινα ἀποτελοῦντα νέον κεφάλαιον, ὅπερ ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ ἀρχικὸν τοιοῦτον συνεκμεταλλευόμενον, ἤθελεν ἀποφέρει νέα κέρδη καὶ οὕτω ὁ μικροκεφαλαιοῦχος ἔστω καὶ ἄνευ τῆς συναρωγῆς τῶν ἐργατῶν ἤθελε διὰ τῆς φειδοῦς καὶ ὀξυνοίας του καθέξει τὴν ἐπίζηλον θέσιν τοῦ μεγαλοκεφαλαιούχου. Μόνον τότε τὸ κεφάλαιον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ καταργηθῇ, ὅταν θὰ καθίστατο ἐφικτὴ ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἰσοπέδωσις, ὅπερ ἀντιτίθεται πρὸς τοὺς ἀναλλοιώτους νόμους ὑφ' οἷς διεπομένη ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ παρουσιάζει κλίμακα ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν διαστέλλουσα τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἠθικοὺς καὶ ἀνηθίκοις, λογικοὺς καὶ παραλόγους, ἰσχυροὺς καὶ ἀσθενεῖς, ἐργατικούς καὶ ἀθύμους, ἀναφαινομένων δὲ καὶ τῶν ἑξαιρέτων διανοιῶν, ὧν ἡ

διάβασις καθισταμένη ἀνεξίτηλος εἰς τὰς μελλούσας γενεὰς καταδεικνύεται, ὅτι ἡ φύσις, ἡ συνείδησις ὑφ' ἧς διέπεται ἡ καθολικὴ ἐνέργεια τοῦ σύμπαντος, ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε γιγαντιαίας διαφορὰς καὶ ἄλλους μὲν ἐπλούτισε μὲ προνόμια πολλαπλά, ἄλλους δὲ μὲ ἐλαττώματα καὶ ἀδυναμίας. Ἐφ' ὅσον δὲ αἱ διαφοραὶ αὗται εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον νὰ ἐξουδετερωθῶσιν, εἶναι ἠθικῶς ἀδύνατον νὰ ἀπιτευχθῇ ὁ ἀντίκτυπος, ὃν συνεπάγονται αὗται ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

ΩΡΑΙΑ ΖΩΗ.

Ἐὰν προσατενίσωμεν, ἔστω καὶ κρὸς στιγμήν, τὴν πραγματικὴν ζωὴν θὰ ἴδωμεν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ἐνέργεια συναντᾷ τοιαύτας δυσχερείας, ὥστε καθίσταται φυσικῶς, ἠθικῶς καὶ λογικῶς ἀδύνατος ἡ λειτουργία αὐτῆς ἄνευ ὠρισμένων φραγμῶν. Ἡ ἀνθρωπίνη διανόησις, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν ὑπερτάτην ἐκδήλωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς εἶναι ἐκείνη, ἣτις ἔθεσε τὰς βάσεις, τὰ θεμέλια, τοὺς ὅρους, τοὺς φραγμοὺς τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως, ἣτις, εἰάν ἐπαφίειο ἀχαλίνωτος, τότε ὁ δαίμων τοῦ κακοῦ θὰ ἐδέσποζε ἐπὶ τῆς ζωῆς, θὰ ἐκυριάρχει εἰς τὸν κόσμον αὐτόν.

Βεβαίως διὰ τῶν φραγμῶν αὐτῶν δὲν ἐπετεύχθη ἡ ἐκμηδένησις τῆς ὑστεροβουλίας καὶ τῶν διεφθαρμένων τάσεων τοῦ ἀνθρώπου, οὐχ ἦττον ὅμως τεθέντος χαλινοῦ εἰς αὐτὰς τὸ κακὸν περιεστάλη. Ὅταν δὲ τὸ πολιτειακὸν σύστημα δὲν παρουσιάζη μειονεκτήματα, τότε τὸ κακὸν ἐνυπάρχει εἰς τοὺς ἐκμεταλλευτάς, οἵτινες ὑπὸ τὸ πρῶσμα τῶν ἀτομικῶν των ὀρέξεων ὠργίασαν εἰς εἰς βᾶρος τῆς πλειονότητος. Ὅχι, δὲν εἶναι ἄξια μομφῆς τὰ πολιτειακά, κοινωνικά καὶ θρησκευτικὰ συστήματα, ὅταν μάλιστα ταῦτα ἐδράζουσι ἐπὶ ὑγιῶν ἀρχῶν καὶ στηρίζονται ἐπὶ ἠθικῶν βάσεων, ὅταν θεμελιῶνται ἐπὶ νόμων, οἵτινες ἐμορφοποιήθησαν κατ' ἴκον συντόνου ἐργασίας ἀπὸ τὰς ἐκλεκτὰς διανοίας κορυφαίων καὶ πεπειραμένων ἐξαιρέτων ἀνδρῶν κατὰ τὰς διαφόρους σταδιοδρομίας τῆς ἱστορίας ἐν τῇ ἐξελίξει ὁλοκλήρων χιλιετηρίδων,